

Svete tajne: navještaj »silnih djela Gospodnjih«

ANTE MATELJAN*

UDK: 261.8*265
Pregledni članak
Primljeno:
27. siječnja 2016.
Prihvaćeno:
17. srpnja 2016.

Sažetak: Na ekumenskom kolokviju u prigodi »Tjedna molitve za jedinstvo kršćana« autor je temu kršćanskoga »navještaja silnih djela Gospodnjih« povezoao sa slavljenjem svetih tajni, odnosno sakramenata, a prije svega euharistije. Rad je podijeljen u tri dijela. U prvom dijelu problematizirano je poimanje »silnih djela Gospodnjih« u kontekstu shvaćanja vremena, prošlosti i sadašnjosti Božjega djelovanja, te pitanja komu i kako naviještati. U drugom dijelu središte je u teološkoj postavci da je autentično slavljenje svetih tajni, odnosno sakramenata, zapravo susret s nazočnim Kristom u zajednici te da svoj vrhunac ima u euharistijskom spomen-slavlju. U trećem dijelu ukratko su prikazana dva ekumenska dokumenta koji govore o sakramentima, i to u dijelu koji govori o euharistiji. To su Krštenje, euharistija, službe (BEM – »Dokument iz Lime«) komisije Faith and Order te Vjera, sakramenti i jedinstvo Crkve (»Dokument iz Barija«) Međunarodne mješovite teološke komisije između Rimokatoličke i Pravoslavne Crkve. U zaključku je poziv na produbljeno teološko razumijevanje liturgijskih slavlja, nadasve euharistije, kao uprisutnjenje i navještaj »silnih djela Gospodnjih«.

Ključne riječi: svete tajne, sakramenti, euharistija, navještaj, ekumenizam.

Tjedan molitve za jedinstvo kršćana 2016. godine oblikovan je pod geslom: »Pozvani naviještati silna djela Gospodnja.«¹ Kao središnji evanđeoski tekst uzet je ulomak iz Evanđelja po Mateju: »Vi ste sol zemlje. Ako ona obljutavi, čime će se ona osoliti? Nije više ni zašto nego da se baci van i da ljudi po njoj gaze. Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti grad što leži na gori. Niti se užije svjetiljka da se stavi pod posudu, nego na svijećnjak da svijetli svima u kući. Tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima da vide vaša dobra djela i slave Oca vašega koji je na nebesima.« (Mt 5, 13-16)

* Prof. dr. sc. Ante Mateljan, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Zrinsko-frankopanska 19, p.p. 329, 21000 Split, Hrvatska, amateljan@kbf-st.hr

¹ Usp. J. ZEČEVIĆ (ur.), Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana – Povjerenstvo »Vjera i ustrojstvo« Ekumenskog vijeća Crkava, Pozvani naviještati silna djela Gospodnja (usp. 1Pt 2,9), Kršćanska sadašnjost – Vijeće HBK za ekumenizam i dijalog, Zagreb, 2015.

Ekumenska povelja (*Charta oecumenica*) u br. 2 kaže: »Najvažnija zadaća Crkava u Europi jest zajednički naviještati evanđelje, riječju i djelom, radi spasenja svih ljudi. Naočigled mnogovrsne dezorijentiranosti, otuđenja od kršćanskih vrednota, ali i raznolike potrage za smislom, kršćanke i kršćani su osobito pozvani svjedočiti svoju vjeru.«²

Počnimo od gesla. Što uopće znači »naviještati«? Prva nas misao vodi prema riječi, govoru, prenošenju poruke usmenim ili pisanim putem. Međutim, čim malo bolje promislimo, zaključit ćemo da je navještaj puno šira stvarnost. Navještaj je u konačnici svekoliki kršćanski život, odnosno svjedočenje životom, te javno kršćansko djelovanje u svim dijelovima društva. U kontekstu kršćanskoga navještaja, posebno u ekumenskom vidu, želim se zaustaviti na jednom kršćanima svojstvenom i jedinstvenom obliku navještaja, a to je slavlje Kristovih otajstava u zajednici vjere ili, kako volimo reći, slavlje sakramenata Krista i Crkve, odnosno svetih tajni, svetih otajstava. Kako nam nije moguće širiti temu, usredotočit ćemo se ponajprije na otajstvo euharistije.

1. »Silna djela Gospodnja«

Zašto izbor naslova *Svete tajne: Navještaj »silnih djela Gospodnjih«*? Smatram da je taj izbor opravdan iz više razloga.

Prvi je u razmišljanju o *silnim djelima Gospodnjim*. Ono što Sveto pismo, riječ Božja, označuje kao »silna djela Gospodnja« ne bi bilo ispravno ograničiti, kako se to često u našim propovijedima i katehezama čini, na *prošlost*, onu inicijalnu koja silna djela Gospodnja prepoznaje u stvaranju te je Bog posvjedočen kao Stvoritelj, Gospodar, Zakonodavac. Nije dovoljno »silna djela Gospodnja« vjerom prepoznati u Božjim zahvatima u povijesti spasenja, u izbavljenju, oslobođenju, otkupljenju i obećanju, kako nam svjedoče Stari i Novi zavjet.

Ako je Isus Krist Spasitelj i ako je njegovo pashalno otajstvo središnji događaj cjelokupne povijesti, onda »navještaj silnih djela Gospodnjih«, ako želi biti kršćanski autentičan, mora biti »navještaj Krista«, kako to kršćanski autentično, bistro i jasno svjedoči sveti Pavao kad tvrdi: »A ja, kad dođoh k vama braćo, ne dođoh s uzvišenom besjedom ili mudrošću navješćivati vam svjedočanstvo Božje, jer ne htjedoh među vama znati što drugo osim Isusa Krista, i to raspetoga.« (1 Kor 2, 1-2) Taj je navještaj doista »sablazan i ludost« za Židove i pogane, ali je za vjernike »mudrost Božja, u otajstvu sakrivena.« (usp. 1 Kor 2, 7)

Kršćanin upravo to očituje kad u središtu anafore, euharistijske molitve, u zajednici kličući ispovijeda *otajstvo vjere*: »Tvoju smrt Gospodine naviještamo, tvoje uskr-

² CCEC-KEK, *Ekumenska povelja (Charta oecumenica)*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002., br. 2.

snuće slavimo, tvoj slavni dolazak iščekujemo.« Dakle, navještaj je neodvojiv od otajstva, od Kristova otajstva. Taj se navještaj od samih početaka Crkve događa u slavlju i samo slavlje Kristova otajstva postaje najuzvišeniji navještaj. Sveti Pavao ključ autentičnosti toga navještaja u slavlju i po slavlju vidi u predaji: »Doista, ja od Gospodina primih što vama predadoh...« (1 Kor 11, 23) To što je u vjeri Crkve predano, oblikovano je u ispovijest vjere i u slavlje u kojemu se ovdje i sada ostvaruje Božji naum spasenja. Slavlje vjere tako je *sadašnjost* Božje povijesti s ljudima, povijesti općega i osobnoga spasenja, to jest zajedništva s Bogom.

Drugi je razlog izbora te teme u pitanju *komu naviještati*. U vremenu kad se naglašava nužnost »nove evangelizacije«, postaje jasno da navještaj nije upućen samo onima koji nikada nisu čuli za Krista i nepoznata im je kršćanska objava spasenja, nego je danas nužan navještaj bliskima, onima koji su, reklo bi se, unutar kršćanskoga obzora, a ipak su toliko udaljeni da im je potreban kerigmatski navještaj te još intenzivnije mistagoško upućivanje u slavlje Kristovih otajstava u zajednici Crkve. Iako se uglavnom žalimo na oskudno sudjelovanje vjernika u redovitim slavljinama svetih otajstava, danas je posredovanjem medija dostupno ako ne sudjelovanje, onda sigurno upoznavanje kršćanskih slavlja.³ Drugo je pitanje koliko su, primjerice, euharistijska slavlja posredovana medijima doista »navještaj silnih djela Gospodnjih« ili su, kako reče jedan sudionik euharistijskoga slavlja na splitskoj rivi na blagdan sv. Dujma, jedna među ostalim *predstavama* koje se održavaju u spomen tradicije, a malobrojni u njima prepoznaju čin autentičnoga slavljenja Kristove nazočnosti ovdje i sada.

Tako dolazimo do trećega razloga, *kako naviještati*. Dakako da je navještaj ljudski čin koji se može izraziti na više načina. Uvijek prvo pomislimo na navještaj riječju, zatim svjedočenje autentičnim kršćanskim životom i djelima ljubavi. No jesmo li možda ipak zapostavili navještaj slavljem? U Prvoj Petrovoj poslanici ističe se da su vjernici »rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela Onoga koji vas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu.« (1 Pt 2, 9) Taj »rod izabrani, kraljevsko svećenstvo« poslanje navještaja silnih djela Gospodnjih ostvaruje također onim djelima u kojima se realizira »opće svećeništvo Kristovih vjernika«.

Ako se u bogoštovlju, osobito euharistijskom slavlju, ostvaruje punina svećeništva kako ministerijalnog tako i općega, onda je bogoštovlje, a iznad svega i prije svega euharistija, navještaj silnih djela Gospodnjih. Štoviše, upravo iz toga bogoštovnog središta proizlaze ostali oblici navještaja. Dogmatska konstitucija o Crkvi Drugoga vatikanskoga sabora *Lumen gentium* kaže: »Krštenici, preporođeni za sinove Božje,

³ O ovoj temi opširnije u: J. STRUJIĆ, *Evangelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici masovne komunikacije*, Katolički bogoslovni fakultet, Split, 2015.

dužni su pred ljudima ispovijedati kršćansku vjeru koju su primili od Boga preko Crkve.«⁴ Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes* tumači kako iz ucjepljenja u Kristovo otajstvo po krštenju i ostalim sakramentima, a osobito euharistiji, za kršćane proistječe dužnost »sudjelovati u apostolskoj i misionarskoj djelatnosti naroda Božjega.«⁵

2. Susret, slavlje i svjedočanstvo

Ljudsko zajedništvo ima snagu pokrenuti ili čak ostvariti duboku unutarnju preobrazbu osobe. »Silna djela koja nam učini Gospodin«, da parafraziramo Marijin hvalospjev *Veliča*, događaju se ne samo u dalekoj prošlosti nego i u osobnoj prošlosti svakoga pojedinca u susretu s Bogom. Taj je susret uvijek *otajstvo*, često teško opisivo i protumačivo. Ipak, kao i ljudski susreti tako i susret s Bogom ima svoje uobličenje. Svaki susret s Bogom možemo u širem značenju pojma nazvati *sakramentalnom stvarnošću*.

Dakako, odmah nam se nameće pitanje je li moguće da se na ljudski način dogodi susret s Bogom, sada i ovdje, te da iz toga susreta proizide svjedočenje riječima (»Gospodin je blizu.«) i djelima autentične kršćanske ljubavi (»Što god učiniste najmanjem od ove moje braće, meni učiniste.«; Mt 25, 40). No pođimo redom. Da bi se dogodio susret, potrebno je prepoznavanje i upoznavanje. Pri prepoznavanju i upoznavanju služimo se jezikom (izričajem). Pri susretu s Bogom prepoznavanje i upoznavanje pretpostavlja *jezik vjere*. Tim jezikom ne samo da se govori o vjeri nego tim jezikom i vjera govori, osobito u bogoštovlju, liturgiji. A tko danas poznaje jezik vjere koji uvodi u istinsko kršćansko iskustvo, a njime i prema autentičnom kršćanskom navještaju i svjedočenju?

Jezik kršćanske vjere oblikovan je ne samo ljudskim riječima nego i onom riječju koja je autentična, utjelovljena *Riječ Božja*. Gramatika kršćanske vjere jest Onaj koji je »Riječ Očeva«, Isus Krist, »jedini posrednik između Boga i ljudi« (1 Tim 2, 5), jedini veliki svećenik koji nas zagovara pred Bogom i Ocem (usp. Heb 5-6). Ispovijest vjere u Isusa Krista kao pravoga Boga i pravoga čovjeka, »istobitna s Ocem« i »jednaka s nama u svemu osim u grijehu«, znači da nam on objavljuje autentičnu spoznaju Oca i da u njemu susrećemo samoga Boga. Susret s Kristom susret je s Bogom. Kako danas susresti Krista da bismo iskusili susret s Bogom i bili uneseni u otajstvo zajedništva Boga i ljudi te ga navijestili onima koji za njega nisu čuli i nisu ga iskusili? Često govorimo o prisutnosti koja nije tjelesna, nego duhovna, u

⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), br. 11, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (= LG).

⁵ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* (7. XII. 1965.), br. 7, 23, u: *Dokumenti*, VII. popravljeno i dopunjeno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008. (= AG).

riječi, znaku, simbolu, spomenu. Ona nije tek zamišljajna, nego na određeni način posve realna te ima konkretni učinak jer doista ostvaruje određeni odnos i potiče na djelovanje.

Kad Isus govori o svojoj višestrukoj nazočnosti među nama upućuje na najmanje tri načina svoje nazočnosti u »vremenu između dva dolaska«. Jedan je način u zajednici vjere kojoj je povjerena njegova riječ: »Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima.« (Mt 18, 20) Drugi je način Isusove nazočnosti u siromasima, malenima i potrebnima: »Što god učiniste jednom od ove moje najmanje braće, meni učiniste.« (Mt 25, 40). Treća je nazočnost u spomenčinu njegova spasiteljskoga dara euharistije na posljednjoj, oproštajnoj, pashalnoj gozbi: »Ovo je moje tijelo... ovo je moja krv... ovo činite meni na spomen.« (usp. 1 Kor 11, 23-26; Mt 26, 26-28; Mk 14, 22-24; Lk 22, 19-20)

Zaustavimo se kratko na euharistijskom obliku Kristove nazočnosti. Euharistija je »najsilnije Božje djelo između dvaju Kristovih dolazaka« i stoga s pravom »sveukupno bogoštovlje Crkve izvire iz euharistije i vodi euharistiji«, kaže Robert Taft.⁶ Tu tvrdnju podcrtava sveti Irenej kad autentičnost navještaja vjere mjeri »sukladnošću s euharistijom«⁷.

Čovjek postoji supostojeći, kao biće u odnosu. Ljudska riječ jedan je od načina kojima se izražava odnos. Riječ je, ne zaboravimo, stvaralačka stvarnost (Bog stvara svojom riječju, a oživljava duhom) te je sposobna posredovati i više od sebe. Riječju i znakom tjelesno posredujemo duhovni sadržaj. Reći riječ znači očitovati se, objaviti se; poslušati riječ znači otvoriti se objavi drugoga. Kad Bog progovara, to je već objava. Prihvatiti, čuti, poslušati, pa i razumjeti, Božju riječ znači uključiti se u dinamiku susreta između Boga i ljudi.

Božja je riječ djelotvorna, poput sjemena iz Isusove prispodobe raste i donosi plodove. Riječ u zajednici zajedno s gestama prerasta u slavlje, sve do onoga što nazivamo obred. Tako riječ postaje sveza zajedništva. Ako je utkana u obredno bogoštovno slavlje, više nije nešto privatno, nego u »vjeri zajednice« otkriva svoj dublji i pravi smisao, a on je u *posadašnjenju*, u *uprisutnjenju* duhovne stvarnosti.⁸ Budući

⁶ Usp. R. F. TAFT, *Oltre l'oriente e l'occidente. Per una tradizione liturgica viva*, LIPA, Roma, 1999.

⁷ Usp. *Adversus haereses*, IV, 18, 5. Na istom tragu je Joseph Ratzinger kad piše: »... meni nije stalo do znanstvenih raspra ili istraživanja, nego do toga kako pomoći da se shvati i razumije vjera, da se ispravno slavi njezin središnji izričajni oblik u liturgiji« (J. RATZINGER, *Duh liturgije. Temeljna promišljanja*, ZIRAL, Mostar – Zagreb, 2011., str. 8.).

⁸ Usp. A. MATELJAN, *Zašto slaviti sakramente? Jesu li sakramenti isprazni obredi ili susret s Bogom?*, Crkva u svijetu, Split 1996.; ISTI, *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija*, Crkva u svijetu, Split, 2010. O elementima liturgijskog govora, posebno u otajstvu euharistije, usp. A. CRNČEVIĆ, I. ŠAŠKO, *Pred liturgijskim slavljem*, HILP, Zagreb, 2011., str. 64.-97.

da se Bog u komunikaciji s ljudima služi onim što je sukladno ljudskoj naravi (stvarnosti), Božji povijesni zahvati, sukladno ljudskoj sposobnosti komuniciranja riječima, znakovima i simbolima, mogu biti uobličeni u takve obredne radnje kojima se na autentičnoj duhovnoj razini može ostvariti odnos, to jest susret s Bogom.

Isus Krist obećao je da će snagom Duha ostati među nama, »u svojim«, i on to doista i čini. Spomenuli smo Kristovu riječ, zajedništvo vjere, djela ljubavi i euharistiju kao vrhunac i središte njegove otajstvene nazočnosti. Kršćani vjeruju da je Krist uskrsnuo u svojem čovječstvu i da je proslavljeni Gospodin, govoreći riječima svetoga Pavla apostola: »Glava tijela – koje je Crkva.« (Ef 1, 22-23) Krista kao jedinoga Spasitelja, ukoliko je našim osjetilima nedohvatan, a djelatno nazočan, teologija naziva »prasakramentom«, a Crkvu kao vidljivu stvarnost koja nam posreduje susret s Kristom naziva »sveopćim sakramentom spasenja«. ⁹ Dakle, Crkva nam omogućuje da se riječju koja joj je povjerena, zajedništvom vjere koje ju oblikuje, djelima ljubavi koja potvrđuju autentičnost vjere i simboličkim činovima koji realno uvode u milosnu dinamiku spasenja zaista dogodi preobražavajući susret s Kristom od kojega polazi i na kojemu se temelji svako kršćansko svjedočenje i navještaj.

U kršćanskom poimanju eklezijalnoga odnosa Boga s ljudima i ljudi s Bogom središnje mjesto zauzima upravo sakramentalno bogoštovlje. U njemu se nastavlja otajstvo Božjega dolaska nama, utjelovljenja Sina Božjega, kao i mogućnost našega susreta i zajedništva s Bogom, našega spasenja. Ivan Pavao II. u *Orientale lumen* piše: »U liturgijskom iskustvu Krist Gospodin je svjetlo koje obasjava put te kao u Pismu očituje transparentnost kosmosa. Događaji prošlosti nalaze u Kristu svoje značenje i smisao a stvoreno se objavljuje onakvim kakvo ono jest: u cjelokupnosti dijelova koje samo u *liturgiji* nalaze svoju potpunost, svoje puno određenje. Eto zašto je liturgija nebo na zemlji i u njoj Riječ koja je uzela tijelo prožima materiju spasenjskom potencijalnošću koja se u punini očituje u sakramentima: tu stvaranje posreduje svakome pojedincu moć koju je tom stvorenju udijelio Krist. (...) U ovom sklopu liturgijska molitva na Istoku pokazuje veliku sposobnost da uključi ljudsku osobu u svom totalitetu: misterij je opjevan u uzvišenosti svojih sadržaja, ali i u toplini osjećaja koje budi u srcu spašena čovječanstva. Kod svetog čina i tjelesnost je pozvana na hvalu te ljepote, koja je na Istoku jedno od najdražih imena za opisivanje božanskoga sklada i model preobraženoga čovječanstva.« ¹⁰

Možemo, dakle, kršćanski reći da ako je igdje jasno prisutno Božje djelovanje i božanski život, onda je to u slavlju svetih otajstava, koji su *božanski događaj u vremenu*. Nije tu riječ samo o usko shvaćenim svetim tajnama, sakramentima. »Izvorni jezici

⁹ Usp. LG, br. 1.

¹⁰ IVAN PAVAO II., *Orientale lumen*, br. 11, u: ISTI, *Ut unum sint – Orientale lumen*, Kršćanska sadašnjost – Vijeće za ekumenizam i dijalog HBK, Zagreb 1995.

liturgija Istočnih Crkava (sirski, grčki, armenski, koptski) *imaju samo jedan i isti izraz* (to jest: otajstvo) da označe ono što moderni zapadni jezici izražavaju dvama pojmovima: otajstvo i sakrament.«¹¹

3. Euharistijski navještaj

Na temelju iznesenih premisa smijemo nastaviti ovo izlaganje kratkim osvrtom na dva ekumenska dokumenta koji govore o sakramentima, odnosno svetim tajnama, te o navještaju koji se u njima i po njima ostvaruje.

Dokument Ekumenskog vijeća Crkava, odnosno komisije *Vjera i ustrojstvo* (*Faith and Order*), prihvaćen u Limi 1982. godine pod nazivom *Krštenje, euharistija i službe* ili jednostavno nazvan *Dokument iz Lime*, navođen pod kraticom BEM, ističe odnos sakramenata i navještaja počevši od krštenja. Na poseban način promatra euharistiju koja je »nova pashalna gozba Crkve, gozba Novoga Saveza što ga je Krist dao svojim učenicima kao spomen-čin, anamnezis, svoje muke i uskrsnuća, kao predokus gozbe Jaganjčeve.«¹²

Euharistija je »sakrament Božjeg dara u Kristu snagom Duha Svetoga«, žrtva hvale i spomen-čin Kristove žrtve, u smislu *ponazočenja* (*uprisutnjenja*) Kristova otajstva i anticipacije budućih obećanih dobara. Euharistijska anamneza jest »temelj i izvor svake kršćanske molitve. Krist nas osposobljuje da s njime živimo, trpimo i po njemu molimo kao opravdani grešnici vršeći radosno i slobodno njegovu volju, radeći u službi spasenja svijeta, sjedinjeni s Gospodinom u zajedništvu sa svim svecima i mučenicima.«¹³

Bez obzira na tumačenje načina Kristove nazočnosti u euharistijskim prilikama i na činjenicu da treba razlučivati navještaj Riječi od slavlja euharistije, dokument naglašava kako je upravo ono što je sadržaj euharistijske anamneze sadržaj navještaja vjere, Kristovo otajstvo spasenja. Stoga se preporučuje češće slavljenje euharistije koja je *Božje djelo*. Iako je na ovaj dokument stiglo mnogo primjedbi u odgovorima pojedinih Crkava, i to ne samo članica Ekumenskog vijeća Crkava, valja reći da je on potaknuo ponovnu teološku raspravu o središnjem otajstvu i temeljnom bogo-

¹¹ P. G. GIANAZZA, *Temi di teologia orientale 1*, EDB, Bologna, 2010., str. 337. Tu se može nazrijeti i razlog zašto se često među svete tajne ubrajaju i »sakramentali«, posvete crkve, križa, ikone, vode, plodova zemlje, sprovod, tonzura, redovnički / monaški / zavjeti, ustoličenje poglavara samostana, znak križa, molitve.

¹² Commission on Faith and Order, *Baptism, Eucharist, Ministry* (= BEM), Faith and Order, Paper No. 111, Geneva, 1982. »Lima Text« može se vidjeti na www.oikoumene.org u rubrici »dokumenti«. Dijelom hrvatski tekst i komentar u: R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, Crkva na kamenu, Mostar, 1993., str. 82.-89.

¹³ BEM, br. 9-11, Prema: R. PERIĆ *Ekumenske nade i tjeskobe*, str. 83.

štovnom činu kršćanske vjere istaknuvši kako je cilj ekumenskoga puta jedinstvo u slavljenju euharistije, čime bi se ostvarila Kristova želja »*da svi budu jedno, kao što ti, Oče u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao.*« (Iv 17, 21) Slavlje euharistije u kršćanskoj zajednici, prema tom dokumentu, »svjedočanstvo je svijetu« o onom što je za nas Bog učinio u Isusu Kristu. Stoga je svako slavlje euharistije, slobodno možemo reći, »slavlje i navještaj spasenja«.

Dokument *Međunarodne mješovite teološke komisije za dijalog između rimske Katoličke Crkve i Pravoslavne Crkve* pod naslovom *Vjera, sakramenti i jedinstvo Crkve* često je jednostavno nazivan *Dokument iz Barija*. Dokument ima dva dijela. U prvom dijelu tematizira odnos vjere i sakramenata, a u drugom odnos sakramenata inicijacije prema jedinstvu Crkve. Zadržat ćemo se samo na onim brojevima prvoga dijela koji upućuju upravo na navještaj.

Započnimo s br. 6 koji glasi: »*Svaki sakrament pretpostavlja i izražava vjeru Crkve koja ga slavi. U stvari, Crkva u sakramentu čini više od ispovijedanja svoje vjere: ona ponazočuje otajstvo koje slavi. Duh Sveti otkriva Crkvu kao Tijelo Kristovo koje on ustanovljuje i daje da raste. Tako Crkva po sakramentima hrani i razvija zajedništvo vjere svojih članova.*«¹⁴ Dakle, slavljenje svetih otajstava očitovanje je vjere, može se slobodno reći, upravo kroz *ponazočenje, uprisutnjenje* otajstva koje slavi. A koje je to otajstvo? Zar to nije sam Isus Krist? I zar upravo zato i tako svete tajne izgrađuju Tijelo Kristovo koje je Crkva? Ako, dakle, Crkva tako očituje vjeru, pitanje je komu je očituje i svjedoči. Je li samo sudionicima slavlja ili i onima koji ne sudjeluju, dapače, koji su samo *daleki promatrači*?

Ista misao nastavlja se i u br. 13 i 14 u kojima se govori o liturgijskom izražavanju vjere ovako: »*Sakramenti su u Crkvi mjesto par excellence gdje se vjera proživljava, prenosi i ispovijeda.*« (br. 13) Potom slijedi: »*Naše dvije Crkve izražavaju svoje uvjerenje na tom području načelom: Lex orandi lex credendi. (Zakon moljenja jest zakon vjerovanja). Za njih je liturgijska predaja autentičan tumač Objave i stoga mjerilo ispovijedanja prave vjere. Jer, u liturgijskom izrazu vjere naših Crkava svjedočenje Otaca i Ekumenskih koncila skupa održanih ne prestaje biti sigurnim putokazom vjere u korist vjernog naroda. Neovisno o različitosti teološkog izraza, to se svjedočenje, koje čini jasnom 'kerigmu' (navještaj) Svetog Pisma, ostvaruje u liturgijskom slavlju. Naviještena vjera, sa svoje strane, hrani liturgijsku molitvu naroda Božjega.*« (br. 14)¹⁵ Dakle, liturgija je autentičan navještaj vjere te istovremeno od naviještene vjere liturgija živi.

¹⁴ Međunarodna mješovita teološka komisija za dijalog između rimske Katoličke Crkve i Pravoslavne Crkve, *Vjera sakramenti i jedinstvo Crkve* (»Dokument iz Barija«), br. 6. Usp. R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, str. 289; N. IKIĆ, *Ekumenske studije i dokumenti*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2003., str. 196.

¹⁵ R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, str. 291.

Korak dalje ide ulomak »Duh Sveti i sakramenti« koji u br. 15 objašnjava kako se vjera u liturgiji ostvaruje: »*Sakramenti Crkve jesu 'sakramenti vjere', gdje Bog Otac uslišava epiklezu (zaziv), kojom Crkva izražava svoju vjeru po molitvi za silazak Duha. Otac na to šalje svoga Duha Svetoga koji uvodi u puninu spasenja u Kristu. Sam Krist uspostavlja Crkvu kao svoje Tijelo. Duh Sveti Crkvu izgrađuje. Nema u Crkvi dara koji se ne bi mogao njemu pripisati (Bazilije Veliki, PG 30, 289). Sakramenti su dar i milost Duha Svetoga, u Isusu Kristu, u Crkvi.*«¹⁶ To konkretno znači da liturgija nije tek ljudsko djelo, nego je najprije Božje djelo, djelo Duha Svetoga, a potom, daka-ko, i ljudsko djelo. Liturgija, a osobito sakramenti, svoju djelotvornost prima od nazočnoga Krista snagom Duha Svetoga.

Tu misao lijepo razrađuje br. 16: »*Svaki sakrament Crkve daje milost Duha Svetoga jer je na nerazdruživ način znak koji podsjeća na ono što je Bog izveo u prošlosti, znak koji očituje ono što on čini u vjerniku i u Crkvi, znak koji naviješta i predujima eshatološko dovršenje. Tako u sakramentalnom slavlju Crkva očituje, osvjetljava i ispovijeda svoju vjeru u jedinstvenost Božjeg nacrt.*«¹⁷ Već je sv. Toma Akvinski sakramentalni znak opisao u trima dimenzijama: *signum commemorativum*, *signum demonstrativum* i *signum praeannuntiativum*. U svim trima tim vidovima može se govoriti o tome kako je sakrament već u svom vanjskom, vidljivom elementu navještaj Kristova objektivnoga događaja spasenja; njegova *uprisutnjenja* u ovom trenutku i obećanja konačnoga ostvarenja u kraljevstvu Božjem.

Slijedi logičan zaključak toga ulomka u br. 17: »*Primijetit će se da svi sakramenti imaju bitan odnos prema Euharistiji. Ona je par excellence navještaj vjere odakle potječe i kamo se usmjeruje sve ispovijedanje. Samo ona, naime, potpuno naviješta, u Gospodnjoj nazočnosti koja se ostvaruje snagom Duha, divno djelo Božje. Jer, sam Gospodin sakramentalno pretvara svoje djelo u slavljenju Crkve. Crkveni sakramenti prenose milost, izražavaju i jačaju vjeru u Isusa Krista i tako su svjedočanstva vjere.*«¹⁸ Ako se, dakle, može govoriti da sakramenti, odnosno svete tajne, navještaju Krista, euharistija to čini, kako se ovdje kaže, »potpuno«. To je razumljivo u svjetlu vjere u osobnu i realnu Kristovu nazočnost u euharistijskom otajstvu. Jer, zapravo, nitko ne može potpunije svjedočiti nego sam Krist.

Prije iznesene tvrdnje, za koje se kaže da predstavljaju zajednički nauk, vode nas na prag pitanja svih pitanja, a ono se tiče zajedništva u slavljenju svetih otajstava. Ostajući pri tome dokumentu, ističemo samo ono što je naglašeno u br. 22 i 23. Tako u br. 22, najkraćem u dokumentu, sažeto se kaže: »*Slavljenjem sakramenata zajednica,*

---

¹⁶ Isto.

¹⁷ Isto, str. 291.-292.

¹⁸ Isto, str. 292.

u prvom redu, naviješta svoju vjeru, prenosi je i prihvaća. « Slijedi odmah i objašnjenje (br. 23): »S druge strane, u slavljenju sakramenata svaka mjesna Crkva pretače svoju duboku narav. Ona je u povezanosti s apostolskom Crkvom i u zajedništvu sa svim Crkvama koje sudjeluju u jednoj te istoj vjeri i slave iste sakramente. U sakramentalnom slavlju jedne mjesne Crkve druge mjesne Crkve priznaju istovjetnost svoje vjere s njom i na taj su način po njoj ohrabrene u svome vlastitom životu vjere. Tako, slavljenje sakramenata potvrđuje i očituje zajedništvo vjere među Crkvama. Zato vjernik jedne mjesne Crkve, kršten u toj Crkvi, može primati sakramente u drugoj mjesnoj Crkvi. To zajedništvo u sakramentima izražava istost i jedincatost prave vjere koju Crkve ispovijedaju. «¹⁹

I na kraju...

Na pitanje *što je to kršćansko u kršćanstvu* teolog Hans Urs von Balthasar odgovara da je to samo ljubav Božja, po kojoj se Bog objavljuje, i to stoga »što ljubav postoji samo između osoba, a što je svaka filozofija sklona previdjeti.«²⁰ Svete tajne susret su s Božjom ljubavlju u zajedništvu vjere, u Crkvi koja »nije organizacija niti je, čak ponajmanje, organizirana milost, nego bogočovječanski organizam, božanski život u ljudskom, što je neposredno definira u njenoj samoj strukturi kao 'sakramentalno zajedništvo'.«²¹ To je zajedništvo temeljan sadržaj kršćanskoga svjedočanstva, zajedništvo Boga i ljudi, u Isusu Kristu, snagom Duha Svetoga, za preobrazbu čovjeka i svijeta koja je već započela u Kristovu *sebedarju* na križu i u njegovu uskrsnuću, a *uprisutnjuje* se u bogoštovlju i bogoslužju Crkve.

Aleksandar Šmeman, čini se s pravom, već 1983. godine piše: »Mi bez preuveličavanja živimo u strašnoj i duhovno opasnoj epohi. I ona nije strašna jedino zbog mržnje, razdora i krvi. Ona je prije svega strašna zbog sve jačeg ustajanja protiv Boga i njegova Kraljevstva. Iznova je čovjek umjesto Boga postao mjera svih stvari. Iznova ideologija, tj. utopija (a ne vjera) određuje duhovno stanje svijeta. Zapadno kršćanstvo kao da je od jednog trenutka prihvatilo tu prekretnicu: skoro trenutno je nikla 'teologija oslobođenja'. Ekonomska, politička i psihološka pitanja su sobom zamijenila kršćanski pogled na svijet i služenje Bogu. Po svem svijetu šetaju redovnice / monahinje/ teolozi, svećenici i od Boga zahtijevaju nekakva prava, štiteći pobačaje i izopačenosti: i sve u ime mira, sloge i jedinstva svih u jedno. Međutim, stvar je u tome što nam taj mir nije donio i objavio Gospodin Isus Krist. Možda će mnogima

¹⁹ *Isto*, str. 293. O ovoj tematici više u: R. PERIĆ, M. LACKO, *Dekret o ekumenizmu – Dekret o istočnim katoličkim Crkvama*, FTIDI; Zagreb, 1987., str. 183.-191; R. PERIĆ, *Ekumenske nade i tjeskobe*, str. 121.-145.; T. VUKŠIĆ, *Mi i oni. Siguran identitet pretpostavka susretanja*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2000., str. 313.-330.

²⁰ H. U. von BALTHASAR, *Samo je ljubav vjerodostojna*, K. Krešimir, Zagreb, 1999., str. 101.

²¹ P. EVDOKIMOV, *L'Ortodossia*, EDB, Bologna, 2010., str. 180.

izgledati čudno što ću kao odgovor predložiti da našu pažnju ne upravimo na razmatranje elemenata koji je tvore, nego na Tajnu Euharistije, i na Crkvu koja od nje živi. Da, ja vjerujem da je upravo u Svetinji nad svetinjama Crkve izvor očekivanog preporoda: u okretanju Crkve k Stolu Gospodnjem, k njegovu Kraljevstvu (...). Poslanje Crkve u svijetu i izvor njezinog služenja je dar neba, a ne ideološka oholost i buka.«²²

Ne znam tko će potpisati tu tvrdnju uglednog pravoslavnoga teologa, ali kršćanin će se složiti da su otajstva vjere, zvali ih mi sakramentima, svetim tajnama ili kako god drukčije, zaista *mirabilia Dei*, čudesna djela Božja, odnosno *silna djela Gospodnja*, koja su nam darovana ne samo kao izvor milosti spasenja nego i ponuđena kao mjesto i osobit način autentičnog kršćanskoga svjedočenja. Osobito slavljenje euharistije tako postaje unutar svijeta i pred svijetom svjedočanstvo za Krista, čiju smrt naviještamo, uskrsnuće slavimo a slavni dolazak iščekujemo.

»Put do jedinstva među kršćanima«, kaže Yves Marie Congar, »vodi preko dugoga, strpljivoga, razboritoga, pametnoga i srdačnoga susretanja.«²³ To je moguće, međutim, samo ako je to hod onim putem koji za sebe reče da je »Put, Istina i Život« (Iv 14, 6), koji je izvor autentične božanske i ljudske ljubavi. Na zaručničkom tečaju redovito upitam buduće roditelje što najviše mogu učiniti za svoju djecu. Odgovor je da se ljube. A to će moći ako najprije ljube Boga, izvor svake ljubavi! Što mi kršćani možemo učiniti za ovaj svijet? Možemo mu posvjedočiti ljubav prema Bogu u ljubavi prema svojoj braći. Onu ljubav koja svoj vrhunac ima u samom Božjem *sebedarju*, u euharistiji. A sve ostalo, samo je *ostalo*.

---

²² A. ŠMEMAN, *Evharistija. Tajinstvo Carstva*, Manastir Hilandar, 2002., str. 7-8.

²³ Y. M. CONGAR, *Istočni raskol. Zabilješke*, Zagreb, 1975., str. 51.

THE SACRED MYSTERIES: THE PROCLAMATION OF »THE MIGHTY WORKS OF THE LORD«

Ante Mateljan*

Summary

As part of the ecumenical colloquium during »The Week of Prayer for Christian Unity«, the author connected the subject of Christian »proclamation of the mighty works of the Lord« with the celebration of the sacred mysteries, the sacraments, and above all the Eucharist, and presented it in three parts. The first part discusses the problem of perception of »the mighty works of the Lord« in the context of understanding time, the past and present of God's action, as well as the questions »to whom« and »how« to proclaim? The principal point of the second part is the theological postulate that the authentic celebration of the sacred mysteries, or sacraments, is actually an event of encountering Christ present in the community, and that its culmination is in the Eucharistic memorial celebration. The third part briefly describes two ecumenical documents that speak about the sacraments, in the part that speaks about the Eucharist. These are: Baptism, Eucharist and Ministry (BEM – »Document of Lima«) of the Faith and Order Commission, and: Faith, Sacraments and the Unity of the Church (»Document of Bari«) of the Joint International Commission for Theological Dialogue Between the Roman Catholic Church and the Orthodox Church. The conclusion calls for profound theological understanding of liturgical celebrations, above all the Eucharist, as the making present and the proclamation of »the mighty works of the Lord.«

Keywords: *Sacred mysteries, sacraments, Eucharist, proclamation, ecumenism.*

---

* Prof. dr. sc. Ante Mateljan, Catholic Faculty of Theology, University of Split, Zrinsko-frankopanska 19, p.p. 329, 21000 Split, Croatia, amateljan@kbf-st.hr